

УДК 008:793.38

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-1-9>**Оксана ЗАХАРОВА,***orcid.org/0000-0002-2143-7020*

доктор історичних наук, професор

Національної академії керівних кадрів культури та мистецтв
(Прилуки, Чернігівська область, Україна) *irinamak67@ukr.net*

ДИПЛОМАТИЧНА КУЛЬТУРА ПОЧАТКУ 1920-х – ПОЧАТКУ 1930-х р.р. ДІЯЛЬНІСТЬ Д.Т. ФЛОРИНСЬКОГО

У дослідженні розглядається місце та роль у формуванні дипломатичної культури початку 1920-х – початку 1930-х років одного з визначних протоколістів ХХ століття, уродженця Києва, Дмитра Тимофійовича Флоринського (1889-1939).

У 1920 році Флоринського було запрошено Г.В. Чичеріним до Наркомату закордонних справ (НКЗС), де він займався питаннями протоколу.

Флоринський очолює перший структурний підрозділ НКЗС – протокольну частину, перетворену 1923 року на Протокольний відділ. Одночасно у 1922-1929 роках Дмитро Тимофійович – завідувач Відділу Скандинавських країн НКЗС СРСР.

У 1923 Д.Т. Флоринським була затверджена «Коротка інструкція про дотримання правил прийнятого в буржуазному суспільстві етикету» (Флоринський, 1923:20-25).

У перші роки після Жовтневого перевороту нормам протоколу, і насамперед у галузі проведення прийомів, приділялася особлива увага з боку протокольного відділу НКЗС, і насамперед з боку його керівника – Д.Т. Флоринського.

До середини 20-х стає очевидним – протокол не партійний, міжнародний протокол «прийнятий» радянською дипломатією.

Партійна ідеологія не могла не впливати на утримання нормативно-правових документів радянського протоколу, але водночас саме протокол, відповідно до світової практики, заперечував і не визнавав так званого вождізму.

У 1928 році Д.Т. Флоринський брав активну участь у підготовці та проведенні першого візиту до СРСР глави зарубіжної держави – падишаха Афганістану Аманули-хана, який у 1921 році уклав з РРФСР дружній договір, а в 1926-му – договір з Радянським Союзом про нейтралітет і взаємний ненапад.

Багато співробітників закордонних справ не були підготовлені до дипломатичної діяльності, яка передбачає в тому числі вільне володіння іноземними мовами та нормами протоколу. Тому Флоринський у своїх інструкціях для представників НКЗСу детально розписує всі деталі прийому іноземних делегацій.

Парадокс сталінських репресій у НКЗС і в Червоній армії, якщо взагалі доречно говорити про парадокси, коли йдеться про безвинно засуджених, полягає в тому, що, знищуючи дипломатичну та військову еліту, режим відкриває кордони, обеззброював країну на дипломатичному та військовому фронтах.

Ключові слова: мистецтво, дипломатія, культура, міжнародні відносини, протокол, етикет.

Oksana ZAKHAROVA,*orcid.org/0000-0002-2143-7020*

Doctor of Historical Sciences, Professor

Independent researcher

(Pryluky, Chernihiv region, Ukraine) *irinamak67@ukr.net*

DIPLOMATIC CULTURE OF THE EARLY 1920s – EARLY 1930s. ACTIVITIES OF D.T. FLORYNSKYI

The study considers the place and role in the formation of diplomatic culture of the early 1920s – early 1930s of one of the prominent protocolists of the 20th century, a native of Kyiv, Dmytro Tymofiyovych Florynskyi (1889-1939).

In 1920, Florynskyi was invited by G.V. Chicherin to the People's Commissariat of Foreign Affairs (PCFA), where he dealt with protocol issues.

Florynskyi headed the first structural unit of the PCFA – the protocol part, transformed in 1923 into the Protocol Department. At the same time, in 1922-1929, Dmytro Tymofiyovych was the head of the Department of Scandinavian Countries of the PCFA of the USSR.

In 1923 D.T. Florynskyi approved "Brief instructions on observing the rules of etiquette adopted in bourgeois society" (Florynskyi, 1923:20-25).

In the first years after the October overturn, a special attention by the protocol department of the PCFA, and primarily by its head, D.T. Florynskyi was paid to protocol standards, and foremost in the field of receptions.

By the mid-20s it became obvious that the protocol was not a party protocol, an international protocol "accepted" by Soviet diplomacy.

Party ideology could not help but influence the content of normative legal documents of the Soviet protocol, but at the same time, the protocol itself, in accordance with world practice, denied and did not recognize the so-called leaderism.

In 1928 D.T. Florynskyi took an active part in the preparation and conducting of the first visit to the USSR by the head of a foreign state – Padishah Amanula-Khan of Afghanistan, who in 1921 concluded a friendship treaty with the Russian Soviet Federative Socialist Republic, and in 1926 – a treaty with the Soviet Union on neutrality and mutual non-aggression.

Many employees of foreign affairs were not prepared for diplomatic activity, which included fluency in foreign languages and rules of protocol. That is why Florynskyi in his instructions for the representatives of the PCFA described in detail all the details of the reception of foreign delegations.

The paradox of Stalin's repressions in the PCFA and in the Red Army, if at all it is appropriate to talk about paradoxes when it comes to innocent convicts, is that, destroying the diplomatic and military elite, the regime opened the borders, disarmed the country on the diplomatic and military fronts.

Key words: art, diplomacy, culture, international relationships, protocol, etiquette.

Предмет дослідження полягає у вивченні процесу формування дипломатичної культури початку 1920-х – початку 1930-х років Д.Т. Флоринським.

Історіографія роботи представлена працями П.Ф. Лядова (Лядов, 2004) та О.Ю. Захарової (Захарова, 2018).

В основі джерелознавчої бази – матеріали АЗП РФ (Флоринський, 1923), а також опубліковані джерела – спогади К. Озолса (Озолс, 2021) та В.В. Карягіна (Карягін, 1994).

Мета дослідження – доказати, що дипломатичний протокол є одним із найважливіших засобів міжнародного спілкування, у якому особливе місце посідає особистість дипломата, його моральні та професійні якості.

Дмитро Тимофійович Флоринський народився у Києві 2 червня 1889 року. Старший син заслуженого професора-візантолога Тимофія Дмитровича Флоринського закінчив 1907 року 1-ю гімназію. Вищу освіту Флоринський здобув на юридичному факультеті університету Святого Володимира.

Військову службу відбував у 14-му саперному батальйоні, у 1912 році звільнений у запас у званні прапорщика запасу інженерних військ.

На службу до МЗС Дмитра Тимофійовича прийнято в 1913 році.

У 1913-1914 роках він – аташе російського посольства в Константинополі, в 1914-1915 роках – аташе місії в Софії, а з 1915 по 1918 рік займав посаду російського віце-консула в Нью-Йорку.

Після революції Флоринського звільнено з дипломатичної служби. 2 травня 1919 року в Києві був розстріляний більшовиками батько Дмитра Тимофійовича, а наприкінці 1920 року Флоринського запрошено Г.В. Чичеріним до Наркомату закордонних справ, де, будучи секретарем заступника наркома М.М. Литвинова, займався питаннями протоколу. Флоринський очолив перший структурний підрозділ НКЗС – протокольну частину, перетворену 1923 року на Протокольний відділ. Одночасно у 1922-1929 роках Дмитро

Тимофійович – завідувач Відділу Скандинавських країн НКЗС СРСР.

Карліс Озолс знав Д.Т. Флоринського як російського віце-консула у Нью-Йорку. На той час Флоринського сприймали як типового та привілейованого чиновника із Санкт-Петербурга. «Завжди чепурно одягнений, з моноклем, верх акуратності, дуже попереджувальний, особливо до осіб, що стоять вище за нього <...>. Вишуканий спорт, верхова їзда, оскільки вона надавала витонченого лоску. <...> Прекрасні, м'які, вкрадливі манери доповнювали образ старанно вишколеного дипломатичного чиновника. Він їздив верхи в Нью-Йоркському Центральному парку, завжди супроводжуючи якусь цікаву даму. Любив і погуляти. Тоді його політична фізіономія визначалася ненавистю до більшовиків, які розстріляли його батька, відомого професора Флоринського» (Озолс, 2021).

У листопаді 1920 року, коли К. Озолс побачив Флоринського серед представників Комісаріату закордонних справ, що зустрічали його в Москві, він не зміг приховати свого здивування.

Через якийсь час Флоринський запросив дипломата до себе і розповів, що був у Денікіна, потім Швеція, Копенгаген, де «проїв» останні гроші, отримані за дорогоцінну шпильку до краватки. У Копенгагені зустрівся з Литвиновим та попросив прийняти його на службу. У Москві він одружився, але встиг розлучитися.

Як шеф протоколу, Флоринський для більшовиків був просто знахідкою. <...> Флоринський був першим шефом протоколу, який наважився проводити у Наркомінсправ європейські порядки» (Озолс, 2021).

У 1923 році Д.Т. Флоринським була затверджена «Коротка інструкція про дотримання правил прийнятого в буржуазному суспільстві етикету» (Флоринський, 1923:20-25). У ній містився головний ідеологічний принцип радянського протоколу – представники робітничо-селянського уряду, дотримуючись «необхідного мінімуму,

нижче якого не можна йти», не повинні ставати рабами «чужого нам за духом етикету», якому вони зобов'язані слідувати через сучасну політичну ситуацію, але водночас, підкоряючись буржуазному етикету, не надавати «ніякого значення всім цим церемоніям і намагатися їх спростити» (Флоринський, 1923:20).

В інструкції наголошувалося, що необхідність контактів з дипломатичними, урядовими та громадськими діячами зарубіжних країн зобов'язує до дотримання прийнятого «у цих колах мінімуму етикету, без якого неможлива підтримка відносин і різкий відступ від якого може навіть призвести до небажаних конфліктів, через те значення, яке надається у буржуазному суспільстві зовнішнім умовам» (Флоринський, 1923:20).

Прийоми поділялися на три категорії:

- невеликі сніданки та обіди, що сприяють, на думку Флоринського, встановленню добрих відносин. На ці прийоми гості запрошувалися телефоном, приватними листами, запрошеннями;

- офіційні обіди або сніданки для членів уряду та Дипкорпусу (офіційні запрошення);

- прийоми для уряду та Дипкорпусу. У день Жовтневої революції час прийому від 3 до 5 години, а інших випадках – о 10 годині. Сніданок або вечеря сервіруються "a la fourchette" (всі стільці забираються і закушують стоячи) (Флоринський, 1923:25).

Особлива увага в інструкції приділяється візитним карткам. Повноважний Представник залишає офіційним особам візитні картки, на яких вказується лише його титул без прізвища, або картки, на яких спочатку друкується його ім'я та прізвище, потім титул. Жінкам залишають картки без титулу (на них вказані тільки ім'я та прізвище).

По остаточному від'їзді з країни повпреди та дипсклад залишають картки тим особам, яким нанесли візити при приїзді, і тим, з ким підтримувалися стосунки. На картках у лівому нижньому куті ставляться літери «р.р.с.» (pour prendre conge), а лівому верхньому кутку – прізвище адресата.

Повпред просить про прощальну аудієнцію у глави держави для вручення відзивної грамоти та робить візит до міністра закордонних справ. (Вручення вірчих грамот відбувається згідно з церемоніалом, встановленим у цій країні) (Флоринський, 1923:21).

У день національного свята Повпред та дипсклад присутні на прийомі у глави держави, якщо прийому не було, то залишають картки з літерами «р. f» (pour feliciter). Для вираження співчуття щодо національної жалоби залишають картки з літерами «р. с» (pour condolence) (Флоринський, 1923:23).

На особисті візити слід відповідати протягом 24 годин особистим візитом або залишати картку

із загнутим правим кутком. На картки відповідають протягом 24 годин, надписуючи олівцем у лівому верхньому кутку прізвище адресата (кут не загинається) (Флоринський, 1923:24).

Жінкам при від'їзді картки привозять додому. Якщо новоприбулий повпред або співробітник неодружені, або прибули без дружин, то залишають дві картки: одна з титулом (для чоловіка) і друга – (для дружини), якщо співробітник прибув з дружиною, то залишають так само дві картки: одна з титулом (для чоловіка), та друга, на якій пишеться Monsieur et Madame Pierre Semenoff.

Якщо на офіційних запрошеннях на прийомі – обіди та сніданки – вказані літери «R.S.V.P» (Reponses `ilvousplait), то на них слід відповідати у найкоротший термін. Запрошення на великі прийоми, на яких не представлено «R.S.V.P», не вимагає відповіді (Флоринський, 1923:24).

Відмова від присутності на прийомі вимагає пояснення, наприклад – «через наявне вже запрошення», «через нездужання» і т.д. (Флоринський, 1923:24).

При організації прийому неприпустимі розкіш і екстравагантність, але не треба впадати в крайності. Так, даючи сніданок або обід, не слід прагнути вразити іноземних гостей великою кількістю страв та вин, але при цьому «скромно» складене меню має бути приготовлене так, щоб «його можна було їсти» (Флоринський, 1923:21).

Співробітники повинні бути «пристойно та чисто одягнені, але не надміру. Неприпустимі надто видні туалети жінок, кутежі працівників у ресторанах тощо» (Флоринський, 1923:21).

При оформленні інтер'єрів рекомендувалося уникати золочених меблів або «надміру пишних у стилі «модерн», а купувати зручні, але прості меблі. Для бланків, візитних карток, меню використовувати гладкий білий папір гарної якості (простий шрифт) (Флоринський, 1923:21).

При складанні тексту запрошень виникла проблема зі «зверненням». Звернення до посла Великобританії «товариш» могло розцінюватися як образа для гостя, а звернення «пан» було образливим для господарів. Тому в запрошеннях на прийомах з радянської сторони (в цей період) звернення відсутні: «Сьогодні, о 9-й годині вечора відбудеться обід на честь литовського міністра закордонних справ в особняку на Софійській набережній, 14. Форма одягу – піджак».

Таким чином, у перші роки після Жовтневого перевороту нормам протоколу, і насамперед у галузі проведення прийомів, приділялася особлива увага з боку протокольного відділу НКЗС, і насамперед з боку його керівника – Д.Т. Флоринського.

У 1924 році постановою Президії ЦВК було затверджено Керівні вказівки повноважним представникам за кордоном, які містили рекомендації з питань протоколу. У документі наголошувалося, що слід заздалегідь усувати непорозуміння, спричинені відмовою наших дипломатів від участі в церемоніях, що мають монархічний характер, пояснюючи, що цей крок пов'язаний з ідеологією і не повинен заважати міжнародним відносинам.

У 1926 році завідувачам відділів був направлений циркуляр, у якому наказувалося узгоджувати всі питання, що стосуються спілкування з дипломатичними представниками, з Протокольним відділом НКЗС.

До середини 20-х стає очевидним – протокол не партійний, міжнародний протокол «прийнятий» радянською дипломатією.

Партійна ідеологія не могла не впливати на утримання нормативно-правових документів радянського протоколу, але водночас саме протокол, відповідно до світової практики, заперечував і не визнавав так званого вождізму.

На офіційних дипломатичних церемоніях протокольне старшинство було наступним: Голова ЦВК, Голова Раднаркому, Народний комісар із закордонних справ, інші наркоми, секретар ЦВК, заступник Наркомзаксправ СРСР, наркоми РРФСР, інші заступники наркомів СРСР, члени колегії наркоматів СРСР, члени Реввійськради, заступники наркомів РРФСР.

Перша офіційна регламентація привілеїв та імунітетів іноземних дипломатичних представників міститься у постанові від 27 серпня 1926 року «Про порядок відносин урядових установ та посадових осіб Союзу РСР та союзних республік з урядовими установами та посадовими особами іноземних держав», а також постанові від 14 січня 1927 року про дипломатичні та консульські представництва на території СРСР.

1928 року Д.Т. Флоринський брав активну участь у підготовці та проведенні першого візиту до СРСР глави зарубіжної держави – падишаха Афганістану Аманули-хана (Захарова, 2018), який у 1921 році уклав з РРФСР дружній договір, а в 1926-му – договір з Радянським Союзом про нейтралітет і взаємний ненапад.

НКЗС ніс головну відповідальність за гідну, тобто таку, що відповідає всім нормам європейського протоколу, організацію візиту падишаха до СРСР. Водночас дотримання суспільно-європейських норм і традицій не мало суперечити ідеологічним догмам Радянської держави. У самому НКЗС вирішення цього непростого завдання безпосередньо займався Протокольний відділ на чолі з його завідувачем Д.Т. Флоринським.

Підготовча робота з підготовки візиту падишаха розпочалася у січні та завершилась до 1 травня 1928 року. До цього часу було надруковано перською та російською мовами остаточно узгоджену з афганськими представниками московську програму перебування, розраховану на сім днів, зроблено запрошення на два прийоми (3 травня – урядовий, 4 травня – від імені колегії НКЗС), виконано «розклад столу обох наших обідів», складене за німецьким зразком (обід Гінденбурга на честь падишаха).

Для прийому падишаха у Москві було підготовлено особняк на Софійській набережній. Будинок відремонтували, «поповнили» меблями, порцеляною, бронзою, килимами, прикрасили прапорами Афганістану та СРСР, ілюмінували. Мосрада упорядкувала Софійську набережну, яку засипали піском. До 1 травня особняк був «очищений» від мешканців, залишився лише Литвинов із родиною. Для решти свити був підготовлений Морозівський особняк, для прийомів – Вторівський. Обстановку всіх трьох будинків складали предмети із фондів московських музеїв.

1 травня для зустрічі падишаха на польський кордон виїхав Карахан у супроводі Флоринського, а також афганський посланець та інші офіційні особи.

2 травня делегація прибула до Мінська. На прикордонній станції спеціальний поїзд, призначений для падишаха, зупинився, і біля вагону падишаха стала почесна варта. У цьому ж вагоні Флоринський чекав від поляків повідомлення про церемоніал, але, як виявилось згодом, польська сторона жодних вказівок щодо цього не отримувала. В результаті афганський посланець разом із Флоринським у супроводі місцевої влади вийшли на перон, де було вишикувано почесну варту. Слід зазначити, що червоноармійська форма Флоринського настільки «зацікавила польських солдатів», що начальник варту був змушений закликати їх до порядку (Захарова, 2018: 67).

Флоринський супроводжував падишаха практично на всі протокольні заходи, в деяких йому доводилося відстоювати честь мундира радянського дипломата.

Так, 4 травня у Москві відбувся раут, на який було запрошено весь дипкорпус (форма одягу – фрак). Начальники місій представляли падишаху та його дружині свій персонал. «Наших» жінок королеві представляла Коллонтай. Після маленького концертного відділення джаз-банд заграва фокстрот. Однак танцювати ніхто не наважувався, і щоб «врятувати» танцювальну частину прийому, Флоринському довелося відкрити бал із дружиною посла Франції – мадам Ербетт. Близько 24 години падишах із сім'єю залишив вечір, але багато його міністрів і більшість гостей були до 2 години ночі (Захарова, 2018: 71).

Подорож до Криму супроводжувалася цілою низкою курйозних випадків, пов'язаних з порушенням протокольних правил з боку місцевої влади.

Зустріч в Орлі стала повною несподіванкою не тільки для падишаха, але і для всіх осіб, які його супроводжували. Звикнувши бачити всюди «очищені» від публіки вокзали, пасажери спеціального поїзда були сильно здивовані, помітивши на пероні вишикувану варту і «натовп, що завмер». Серед тиші оркестр почав виконувати попури на східні мотиви, що, на думку місцевих організаторів, було заміною афганського гімну. У цей час Флоринський буквально метався вагонами, намагаючись зібрати разом афганських і радянських пасажирів поїзда.

Своїм ставленням до дружини, яка, незважаючи на старання Аманули-хана, не була допущена на прийомі, своїми манерами падишах викликав роздратування. Те, що було нормою у Європі, на Сході сприймалося як загроза усталеним традиціям. У Тегерані його дорікали за самотійну купівлю тубель, у самотійному керуванні автомобілем і так далі. У Решті на бою бугаїв, влаштованому на честь падишаха губернатором, побачивши, що бики не бажають сходитися, падишах зауважив: «Навіть тварини стали настільки культурними, що не бажають займатися таким диким спортом». На відміну від Реза-шаха падишах не відповідав прийнятому на Сході образу ідеального монарха.

Вже з Кабулу на ім'я Калініна було отримано телеграму від падишаха з вдячністю за дружнє ставлення. Унікальність цього документа полягає в тому, що, ймовірно, він підписаний не тільки Аманулою, а й його дружиною королевою Сорайєю. На це звернув увагу й Флоринський. Ймовірно, це перший випадок в історії, щоб дружина монарха в мусульманській державі, усунена відповідно до законів від політичної діяльності, зверталася із заявою до глави іншої держави. Тим більше, як слушно зазначає завідувач Протокольного відділу НКЗС Флоринський, відправивши телеграму з борту «Полуяна», падишах виконав усі протокольні формальності.

Підбиваючи підсумки візиту Аманули-хана до СРСР, слід зазначити, що він став знаковою подією в історії відносин СРСР з Афганістаном, що, своєю чергою, позначилося і на розвитку радянського дипломатичного протоколу.

Багато співробітників закордонних справ не були підготовлені до дипломатичної діяльності, яка передбачає в тому числі вільне володіння іноземними мовами та нормами протоколу. Тому Флоринський у своїх інструкціях для представників НКЗСу детально розписує всі деталі прийому іноземних делегацій.

Але жодні інструкції не могли навчити окремих представників московської військової та партійної еліти добрим манерам.

Так, на прийомі 13 березня у перського посла з нагоди приїзду до Москви перського міністра двору Персії, на якому був присутній весь дипкорпус, представник Реввійськради генерал Іванов, неабияк випивши, «поводився потворно. Зокрема, своїми п'яними люб'язностями та фамільярностями він переслідував турецького та афганського послів, які всіляко намагалися від нього позбутися. <...> Під час роз'їзду гостей, коли я (Д.Т. Флоринський. – *Авт.*) сидів із перським послом, до нас підійшов Іванов, ледве стояв на ногах, промовив безладне вітання на адресу посла, випив за його здоров'я черговий келих вина і ретувався <...>». На думку Флоринського, генерал Іванов поводився «потворно», і він вважає своїм обов'язком довести відомості про цей випадок до Відділу зовнішніх зв'язин Реввійськради.

Документи Фонду протокольного відділу за 20-ті та 30-ті роки написані не сухим канцелярською, а «живою» і здебільшого літературною мовою, вони наповнені історією людських відносин, у яких можуть виникнути різні ситуації, у тому числі й неприємні.

Флоринський ретельно розбирає кожен випадок не з метою покарати тих, хто провинився, а щоб надалі офіційні особи на протокольних заходах не дискредитували радянську владу в очах іноземних представників. Слід зазначити, що до кожної делегації було приставлено спеціального агента, який складав звіт про її перебування. У більшості цих документів засуджується поведінка гостей, котрі без дозволу владних структур відступали від затвердженої програми. Наприклад, відвідування у жовтні 1931 року датською делегацією балу у концесіонера Снау-Кельдсена після офіційного банкету радянська сторона сприйняла як «певне хамство» (Захарова, 2018:119).

Коли говорять і пишуть про Флоринського, часто посилаються на характеристику, яку дав йому публіцист і телевізійний оглядач Мелколм Маггерідж у мемуарах «Хроніка втраченого часу»: «Шефом протоколу був Флоринський, карикатурна подоба дореволюційного аристократа прямо зі сторінок «Мертвих душ». У роки чисток його теж було інквізовано, але не з політичних мотивів, а за... гомосексуалізм» (Карягін, 1994:137).

Цей вислів дозволив В.В. Карягину зробити висновок, що протокольній службі «не дуже щастило на керівників із самого початку радянського періоду». Важко повірити, що заступник Ф.Ф. Молочкова не знав про існування «Інструкції...» 1923 року та

інших документів, розроблених Флоринським. Але як би там не було, вирок винесено.

Мимоволі постає питання, хто саме з персонажів «Мертвих душ» нагадував відомому англійському розвіднику і за сумісництвом кореспонденту «Манчестер Гардіан» у Москві завідувача Протокольного відділу НКЗС.

Д.Т. Флоринський не міг бути «карикатурною подобою дореволюційного аристократа», оскільки він був насправді дореволюційним аристократом.

Історія дипломатії нерозривно пов'язана з історією розвідслужб. Так, можливо, в Москві на початку 30-х років зіткнулися професійні інтереси двох яскравих особистостей, одна з яких, зазнавши поразки, створює непримний портрет свого опонента.

У біографії Д.Т. Флоринського і нині міститься низка нез'ясованих фактів. Так, у низці досліджень ми знаходимо дуже суперечливу інформацію про членство Флоринського в партії. Зокрема, К. Малапарте пише, що Флоринський перебував у партії більшовиків до 1917 року, Н. Громова та М. Одеський стверджують, що його було прийнято до членів ВКП(б) лише 1921 року, а 1928 року – виключено. (Малапарте, 2019:295). У той самий час, П.Ф. Лядов наголошує у своїй книзі (посилаючись на архівні документи), що Д.Т. Флоринський очолював Протокольну службу НКІС СРСР, будучи членом Комуністичної партії (Лядов, 2004:164).

У 1934 році відбулася «справа Флоринського» – сталінська «чистка» НКЗС, в результаті якої за звинуваченням у «мужеложстві» було репресовано багато його працівників.

Важко сказати, чи це було єдиною причиною арешту. У ході допитів Флоринський нібито зізнався, що у 1918 році був німецьким шпигуном, будучи завербованим секретарем посольства Німеччини у Стокгольмі. Але з послужного списку дипломата випливає, що у 1918 році Флоринський у Стокгольмі не працював.

Дмитро Тимофійович був ув'язнений у Соловецькому таборі, у 1937 році засуджений до вищої міри покарання, був включений до списку другого соловецького ліміту на розстріл, але вирок не був виконаний, Флоринський етапований до Москви. 1939 року за повторним вироком Військової колегії Верховного суду СРСР Дмитра Тимофійовича Флоринського розстріляли за «шпигунство». 1992 року реабілітований Головною військовою прокуратурою РФ.

Молодший брат Дмитра Тимофійовича, Михайло Флоринський, закінчив Колумбійський університет у США, став професором, одним із засновників американської русистики. «Середньо-азіатським Третяковим» називали племінника Флоринського (сина сестри) – художника та етнографа Ігоря Віталійовича Савицького, засновника Музею мистецтв у Нукусі, столиці Каракалпакії.

У процесі діяльності Д.Т. Флоринський змусив дипломатичну Європу ставитись до СРСР не як до країни, що перемогла варварів, а як до держави, яка може впливати на світову політику.

Парадокс сталінських репресій у НКЗС і в Червоній армії, якщо взагалі доречно говорити про парадокси, коли йдеться про безвинно засуджених, полягає в тому, що, знищуючи дипломатичну та військову еліту, режим відкривав кордони, обеззброював країну на дипломатичному та військовому фронтах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захарова О.Ю. Как в СССР принимали высоких гостей. Москва: Центрполиграф, 2018. 495 с.
2. Карягин В.В. Дипломатическая жизнь за кулисами и на сцене. Москва: «Международные отношения», 1994. 320 с.
3. Лядов П.Ф. История Российского протокола. Москва: «Международные отношения», 2004. 280 с.
4. Малапарте К. Бал в Кремле. Москва: Издательство «АСТ», 2019. 347 с.
5. Озолс К. Мемуары посланника. <http://loveread.ec/biography-author.php?author=Karlis-Ozols>. Дата обращения 21.09.2021.
6. Флоринский Д.Т. Краткая инструкция. Москва, АВП РФ (Архив внешней политики РФ). Ф.057, Оп.3, П.101, Д.1, 1923.

REFERENCES

1. Zakharova O.Y. *Kak v SSSR prinimali vysokih gostej. [How honorable guests were received in the USSR]*. Moscow: Centropoligraph, 2018. 495 p. [in Russian].
2. Karyagin V.V. *Diplomaticheskaya zhizn za kulisami i na scene. [Diplomatic life behind the scenes and on stage]*. Moscow: "International relations", 1994. 320 p. [in Russian].
3. Lyadov P.F. *Istoriya Rossijskogo protokola. [History of the Russian protocol]*. Moscow: "International relations", 2004. 280 p. [in Russian].
4. Malaparte K. *Bal v Kremle. [Ball in the Kremlin]*. Moscow: ACT Publishing House, 2019. 347 p. [in Russian].
5. Ozols K. *Memuary poslannika. [Memoirs of an envoy]*. <http://loveread.ec/biography-author.php?author=Karlis-Ozols>. Access date 09/21/2021. [in Russian].
6. Florynskyi D.T. *Kratkaya instrukciya. [Brief instructions]*. Moscow, AFP RF (Archive of Foreign Policy of the Russian Federation). F.057, I.3, F.101, C.1, 1923. [in Russian].